

УДК 342.721:314.74

Т. М. Зв'яздняя

НЕЛЕГАЛЬНА МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ: ПРИЧИНИ ТА НЕБЕЗПЕКА

Актуальність теми. Питання нелегальної міграції для України є проблемою державного рівня. Сьогодні вищевказана тема активно обговорюється в пресі, привертаючи увагу всього суспільства. Розуміння причин виникнення та закономірностей розвитку нелегальної міграції дає можливість побудувати в цій сфері таку політику, котра б максимально відповідала державним інтересам.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблеми розвитку міжнародних міграційних процесів вивчаються у багатьох вітчизняних наукових працях. Зокрема, в дослідженнях С. Кременчуцького, О. Малиновської, І. Прибиткової, О. Хомри, В. Васильченко, В. Олефіра та ін.

Мета статті. Автор розглядає виникнення міграції як явища, визначає причини, які сприяють нелегальній міграції, звертає увагу на нелегальну робочу силу як найдешевшу й найбезправнішу, наводить приклади сучасних міграційних рухів.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні у світі, за різними оцінками, нараховується від 150 до 175 млн осіб (понад 3% населення світу), які проживають за межами країни свого походження, включаючи близько 12 млн біженців і шукачів притулку. Кожного року ця цифра збільшується принаймні ще на три мільйони.

Міграція як явище виникла та розвивалась одночасно із самим людством. Немає жодної країни у світі, котра б на різних етапах свого розвитку тією чи іншою мірою не була задіяна у світових міграційних процесах: чи то у ролі країни-донора – постачальника трудових ресурсів, чи то у ролі країни-реципієнта.

Очевиднішим це стало в умовах формування сучасної глобальної економічної системи, коли посилюється взаємозалежність і взаємозв'язок між усіма країнами світу. Сучасні світові тенденції засвідчують, що проблеми міграції продовжуватимуть зростати, стаючи одним із найважливіших факторів глобальних змін [1].

Згідно з ст. 3 Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів сушею, повітрям та морем, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р., «незаконне ввезення мігрантів – це забезпечення, з метою отримання, прямо чи непрямо, будь-якої фінансової або іншої матеріальної користі, незаконного в'їзду до будь-якої держави будь-якої особи, яка не є її громадянином або не мешкає постійно на її території. Незаконний в'їзд – це перетинання кордону без дотримання необхідних вимог для законного в'їзду до приймаючої країни».

У свою чергу, у рекомендаціях Конференції міністрів з питань запобігання нелегальній міграції у рамках Будапештського процесу (14–15 жовтня 1997 р.) діяльність по нелегальному переправленню мігрантів охоплює: порушення правових міграційних інститутів; нелегальний перетин кордону; нелегальний в'їзд та проживання в країні; використання недозволених транспортних засобів;

виготовлення та використання фальшивих документів чи порушення у використанні справжніх документів; надання допомоги та коштів для звернення з фальшивими документами до органів влади; організація перевезення, забезпечення місць притулку та нелегальної роботи.

Виходячи з цього, було рекомендовано розуміння поняття «нелегальне переправлення мігрантів» як діяльності, спрямованої на навмисне сприяння іноземцям у перетині кордону або проживанні на території держави на умовах, що суперечать правилам та умовам, прийнятим у цій державі.

Підвищена увага до нелегальної міграції спричинена виникненням перед державою необхідності протидіяти їй як небажаному, шкідливому, суспільно небезпечному явищу. Розробка стратегії і тактики такої протидії є складаним організаційно-правовим завданням. Практика розв'язання аналогічних проблем неблаганно свідчить про те, що вжиті заходи повинні ґрунтуватися на чіткому уявленні причин нелегальної міграції.

Ми згодні, що, на жаль, чисельність населення світу зростає переважно за рахунок найбіднішої (менш освіченої) частини людства, тобто країн, де рівень розвитку сучасних технологій, інфраструктури та культури все більше відстає від високорозвинутих держав. У країнах третього світу вже 1,2 млрд осіб, які приречені на злиденне існування. Модернізація традиційних суспільств призводить до формування мобільного прошарку населення, у якому домінує молодь. Практично повна відсутність можливостей для вертикальної мобільності в умовах надзвичайного зубожіння змушує її до переселення. Низька ймовірність легального переселення до високорозвинутих країн породжує значні за обсягом потоки нелегальних мігрантів [2].

Разом з тим глобалізація економіки, швидкий розвиток науково-технічної революції та інші фактори є водночас і причиною зростання злочинності, пов'язаної з даною проблемою, оскільки незаконна міграція має тісний зв'язок з торгівлею людьми, наркоторгівлею, терористичними актами й іншими небезпечними злочинними діяннями.

Нелегальна міграція дестабілізує національний ринок праці, призводить до масових порушень прав мігрантів, створює осередки напруженості в місцях їх концентрації, негативно впливає на кримінальну обстановку в країні. Нелегально зайняті мігранти не входять до сфери офіційного працевлаштування й, відповідно, оподаткування, що завдає фінансових збитків державі-реципієнту. Оскільки нелегальні мігранти часто вдаються до кримінальної діяльності (контрабанди, проституції, наркотрафіку, нелегальної торгівлі зброєю тощо), їх розглядають як фактор загрози національній безпеці країни. Все це викликає занепокоєння серед тих країн, які стикаються з проблемою нелегальної міграції.

За прогнозами Інтерполу явище контрабандного переміщення громадян у третьому тисячолітті зросте в 5 і більше разів, поряд із цим, як передбачається, відбудеться зростання насильницької, економічної та майнової злочинності, незаконного обігу наркотиків та ін. [3].

У цій ситуації розуміння причин виникнення та закономірностей розвитку світових міграційних процесів дає можливість кожній державі побудувати

таку політику в цій сфері, котра б максимально відповідала її національним інтересам.

У науковій літературі існує різноманітна класифікація чинників (часто взаємозалежних), під впливом яких формуються напрямки та масштаби міграційних процесів. Переміщення у просторі відбувається внаслідок дії економічних, соціальних, демографічних, політичних, етнічних, освітніх, морально-психологічних, військових, екологічних та інших факторів, але ці чинники діють одночасно, вони певною мірою взаємозалежні, тож, виявити окремі компоненти міграційного процесу, сформовані під впливом одного чи двох факторів, як правило, складно.

Будь-який міграційний акт відбувається під дією комплексу мотивів. Вони залежать від суб'єктивних та об'єктивних причин: з одного боку, міграції відбуваються за особистим бажанням – кожен громадянин має право і можливість вибирати для себе місце проживання та праці, тобто задовольнити свої різноманітні потреби матеріального, професійно-кваліфікаційного і духовного характеру [4].

Вивчення нелегальної міжнародної міграції дає нам змогу вважати, що основною причиною є чітко виражений трудовий характер, оскільки головним мотивом виїзду з батьківщини більшості нелегальних мігрантів є працевлаштування. Більшість опитаних мігрантів серед причин виїзду за межі своєї країни називають, передусім, низьку оплату праці та відсутність пристойної високооплачуваної роботи.

У цьому контексті довготривалі заробітчанські поїздки, в тому числі нелегальні, є не просто міграційними переміщеннями з метою працевлаштування. Вони стали звичним способом життя для значної частини населення, оскільки відіграють роль певного компенсатора низького рівня життя в своїй країні і дають змогу трудовим мігрантам виживати і пристосуватись до складних соціально-економічних умов [5].

Нелегальними мігрантами є, як правило, некваліфіковані або низькокваліфіковані працівники, оскільки ті, хто отримав професію, надають перевагу легальному працевлаштуванню як у своїй, так і в іншій країні. Приєднання до міжнародної міграції населення країн Східної Європи й СНД призвело до низки випадків, коли на нелегальну міграцію й нелегальне працевлаштування в іншій країні вирушали особи, які мають високий, але не затребуваний рівень кваліфікації. Матеріальне неблагополуччя на батьківщині зумовило зниження людьми свого соціального статусу з надією на одержання заробітку.

На світовому ринку праці існує стійкий попит на нелегальну робочу силу як найдешевшу й найбезправнішу. Невипадково цю категорію мігрантів називають «рабами сучасності». У розвинутих країнах склалася така система поділу праці, за якої певний сегмент ринку некваліфікованої праці (найбільш дискримінований, неформальний, тіньовий) закріплений за мігрантами, у тому числі за нелегальними.

Нелегальна міграція і тіньовий ринок праці є взаємно стимулюючими факторами: нелегалів залучають ті країни й галузі, де поширена тіньова зайнятість, одночасно нелегальна міграція сприяє зростанню тіньового ринку праці, оскільки

ки забезпечує його дешевою безправною робочою, готовою на будь-яку роботу заради заробітку, у тому числі й з порушенням закону.

Ще однією з причин нелегальної міграції ми вважаємо втечу від різноманітних конфліктів, пов'язаних з країною постійного проживання. За змістом конфлікти можуть мати територіальний або політичний характер. Політичні причини викликають міграції, що прийнято називати політичними міграціями, які настають в результаті зміни політичних режимів. Саме у тих країнах світу, де особа, що належить до опозиційного табору, може бути фізично або морально знищеною, створюються умови для політичних мігрантів. Політичний мігрант може розраховувати на своє повернення на батьківщину лише тоді, коли перетворення, що відбуваються в державі, знімають реальні загрози його фізичному існуванню і створюють умови для рееміграції.

Політична міграція – помітна складова міграційного процесу. Тому міжнародний захист політичних мігрантів розпочинається із забезпечення державами впускання на свою територію особи, яка зазнає дискримінаційних утисків або переслідувань. В Україні з 1991 р. існує афганська община, яка налічує близько трьох тисяч чоловік, нелегально з яких прибуло 31,4% .

Збройні конфлікти належать до поширених причин, які викликають нелегальну міграцію. Їх можна розглядати як одну з форм розв'язання протиріч між кількома протидіючими сторонами із застосуванням зброї.

Заворушення на Африканському континенті у 2011 році зумовили наплив рекордної кількості біженців у Європу. Втікаючи від насилля у Лівії, Єгипті та Тунісі, тисячі мешканців цих країн перетинають Середземне море у пошуках безпечного притулку. Італійська берегова охорона, яка, як правило, патрулює ці води від наркоторговців, затримала вже понад шість тисяч нелегальних мігрантів на острові Лампедуза, за 120 кілометрів від Тунісу. Внаслідок цього міністр внутрішніх справ Італії Роберто Мароні закликав Європейський Союз створити фонд допомоги країнам, які першими прийматимуть наплив біженців. Протести в арабському світі матимуть негативні наслідки для економіки регіону. Притулок великої кількості біженців вимагатиме додаткових витрат, а нестабільність може створити сприятливі умови для формування терористичних угруповань [6].

Поряд з причинами нелегальної міграції ми вважаємо за доцільне додати расові дискримінації, які також сприяють нелегальній міграції та ґрунтуються на переслідуваннях за ознаками раси, кольору шкіри, національності тощо.

Релігійні утиски теж спричиняють нелегальні міграції, що ґрунтуються на переслідуванні за різні релігійні погляди. Особливо яскравий прояв вони знаходять у ряді конфліктних зон на Близькому та Середньому Сході, в країнах традиційного поширення ісламу. Це конфлікти, викликані релігійно позначеними рухами дрібних етнічних груп, і конфлікти, в основі яких покладено протиріччя на релігійно-общинному ґрунті.

Природні катастрофи також можуть бути причиною нелегальних міграцій. Як правило, такі переміщення населення відбуваються, якщо на території компактних поселень або поблизу людських помешкань виникають екологічні катастрофи. Виверження вулкана, зсуви гірських порід чи снігових лавин, опу-

щення під воду суходолів тощо – подібні переміщення означають тимчасову або безповоротну втечу від природних катастроф, які можуть погіршитись. Якщо аномальні явища бувають епізодичними, однак не надто катастрофічними, то вони спричиняють міграцію за принципом маятника, тобто за вектором «звідти–туди–назад».

Жахливим прикладом природної катастрофи є землетрус 2011 р. в Японії магнітудою дев'ять балів, який визвав цунамі висотою більше десяти метрів, що спричинило серію аварій на АЕС «Фукусима-1». У зв'язку з цим тисячі людей вимушені були мігрувати в інші місця.

Підсумовуючи сказане, слід додати, що на загострення ситуації, пов'язаної з незаконною міграцією, все більший вплив здійснюють інтеграційні процеси, пов'язані з розвитком міжнародних відносин, у тому числі транспортних комунікацій, розширенням культурних зв'язків, фактори, які характеризують стан правових та організаційних заходів («відкритість» кордонів) тощо [7]. Дійсно, це обумовлює небажане та всенебезпечне явище міжнародної нелегальної міграції.

Висновки. З огляду на вищевикладене слід зазначити, що підвищена увага до нелегальної міграції спричинена виникненням перед державою необхідності протидіяти їй як небажаному, шкідливому, суспільно небезпечному явищу.

Об'єктивне і точне визначення причин є ключем до пізнання всієї сукупності процесів, які сприяють нелегальній міграції, ієрархії і взаємозв'язків компонентів такої сукупності. Тільки такий підхід дозволяє дати справедливі оцінки щодо:

- а) ефективності впливів правових методів і форм;
- б) реальної здатності державних і недержавних структур ефективно виконувати покладені на них обов'язки;
- в) шляхів удосконалення всього державно-правового механізму протидії відомим проявам нелегальної міграції.

Література

1. Карпачова Н.І. Трудова міграція з України в контексті загальносвітових міграційних процесів: основні причини трудової міграції / Н. І. Карпачова // Соціальна безпека. – 2007. – № 7. – С. 5.
2. Кременчуцький С.М. Нелегальна міграція – один із чинників загрози національній безпеці України / С.М. Кременчуцький // Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 7–8 квітня 2006 р. – Ч. 2. – С. 101.
3. Журавель Т.А. Некоторые аспекты предупреждения транснациональной преступности нелегальными мигрантами / Т.А. Журавель // Науковий вісник ЛЮІ МВС України. – 2002. – № 2(5). – С. 87.
4. Міграційні процеси: сутність, причини, види та показники міграції : Управління трудовим потенціалом [Електронний ресурс] : навч. посібник / В.С. Васильченко, А.М. Гриненко, О.А. Грішнова, Л.П. Керб. – К. : КНЕУ, 2005. – 403 с. – Режим доступу : http://buklib.net/index.php?option=com_jbook&catid=147.
5. Особливості формування міжнародно-правового механізму у боротьбі з нелегальною міграцією в сучасних умовах [Електронний ресурс] : Вісник Львівського інституту / С. Книш. – 2009. – № 48. – С. 109. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlnu_yu/2009_48/109adm48.pdf.
6. Українська Служба Голосу Америки [Електронний ресурс] : ЄС готується до напливу біженців із Близького Сходу. – Режим доступу : <http://www.voanews.com/ukrainian/news/world/EU-Migration-03-02-2011-117257233.html>.
7. Міллер А. Що таке причини та умови злочинів? / А. Міллер // Право України. – 2001. – № 5. – С. 90.

Анотація

Зв'язна Т. М. Нелегальна міжнародна міграція: причини та небезпека. – Стаття.

У статті досліджується виникнення міграції як явища, визначаються причини, які сприяють нелегальній міграції, висвітлюється її небезпека, оскільки розуміння причин виникнення та закономірностей розвитку нелегальної міграції дає можливість побудувати в цій сфері таку політику, котра б максимально відповідала державним інтересам.

Ключові слова: нелегальна міграція, поширені причини, дестабілізація, фактори.

Аннотация

Звездная Т. Н. Нелегальная международная миграция: причины и опасность. – Статья.

В статье исследуется возникновение миграции как явления, определяются причины, которые способствуют нелегальной миграции, освещается ее опасность, поскольку понимание причин возникновения и закономерностей развития нелегальной миграции дает возможность построить в этой сфере такую политику, которая бы максимально отвечала государственным интересам.

Ключевые слова: нелегальная миграция, распространенные причины, дестабилизация, факторы.

Summary

Zvyozdnaya T. N. Illegal international migration: reasons and danger. – Article.

The origin of migration as phenomena is investigated in the article, reasons that assist illegal migration are determined, her danger is illuminated, as understanding of reasons of origin and conformities to law of development of illegal migration gives an opportunity to build in this sphere such politics that would maximally answer state interests.

Key words: illegal migration, widespread reasons, destabilization, factors.

УДК 340.130

В. В. Форманюк

РЕАЛІЗАЦІЯ ЛОКАЛЬНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Постановка проблеми. Перебудова всіх сфер суспільного життя в Україні висунула в якості ведучої задачу відкрити максимальний простір процесам саморегулювання і самоврядування в суспільстві, створити належні умови для повного розвитку інституту локальних нормативно-правових актів.

Через прискорену модернізацію суспільних відносин загальнодержавним нормативним актам притаманний ряд недоліків, які пов'язані з належним регулюванням соціально-економічних відносин в Україні. Саме розробка та реалізація локальних нормативно-правових актів направлена на урегулювання цих проблем загальнодержавних нормативних актів.

Локальні нормативно-правові акти є міцною ланкою у фундаменті правопорядку суспільства. Зокрема, більш глибоким є можливість регулювання суспільних відносин на основі норм, самостійно вироблених організаціями. Тому актуальність дослідження обумовлена необхідністю вирішення питання щодо особливостей реалізації локальних нормативно-правових актів.

Аналіз останніх досліджень. Ступінь дослідження проблеми обмежується творчими роботами авторів вузькопрофільного, галузевого характеру. Великий внесок у розробки даного напрямку зробили Ю.М. Оборотов [5], О.М. Алієва [1], В.М. Кравчук [2], В.М. Кудрявцева [3], О.Ф. Скакун [7], І.С. Шиткіна [10; 11] і ін.